

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-ווילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה

בלוג מס' 4 – כיצד מבערים את הבורות?

פעם בשבוע, בממוצע, מספר לי אחד המרצים וריאציה על אותו סיפור: עד כמה הסטודנטים בורים בכל הקשור להשכלה כללית. בסמינריון תואר שני אף אחד לא ידע לזהות מי היה מרטין בובר; הספינה "אלטלנה" מוכרת למיעוט זניח של הסטודנטים בתחילת לימודי התואר הראשון; ועוד כהנה וכהנה גילויי בורות המותירים את המרצים פעורי פה.

יש לומר מייד שהסטודנטים אינם "אשמים". מערכת החינוך הישראלית חוטאת כלפיהם שלוש פעמים. ראשית, בהעסקת מורים רבים (לא כולם!) שהם עצמם בורים. שנית, בהדגשת מבחני הבגרות על חשבון לימודים מורחבים ומעשירים. שלישית, בהתעלמות כמעט מוחלטת מטיפוח חוש הסקרנות האינטלקטואלית אצל התלמידים. בכל אלה חייבת ההשכלה הגבוהה להיכנס לעובי הקורה ולמלא את החסר.

מה עושים? ראשית, אסור למרצה להגיב לבורות הסטודנטים באמירת "מה? אינכם יודעים?" במקום זה, יש לעצור את שטף ההרצאה המתוכננת ולהקדיש "60 שניות על..." ואם הגלישה תביא לסתימת חורים בלתי-צפויים נוספים, הרי זה משובח. שנית, המחלקה שלנו החליטה לתקוף את הבעיה חזיתית. למשל, החל מהשנה הקרובה, כל סטודנט ב.א. (הלומד בקורס "יסודות המשטר בישראל") יאלץ ללמוד בעצמו 500 (כן, חמש מאות!) מושגי יסוד בציונות ובהיסטוריה הישראלית ויבחן על כך. אנו גם מתכננים קורס חובה חדש בעוד שנה, שישקור את המורשת המערבית על דורותיה – תרבות, אומנות, מדע וטכנולוגיה, היסטוריה וכו'. שלישית, יש צורך בקורסים רבים שיקשרו בין החומר הנלמד לאקטואליה, תוך כדי חובת קריאת עיתונים ודרכים אחרות להרחבת אופקים. אם יש שערורייה אינטלקטואלית אמיתית, היא העובדה שסטודנטים למדעי המדינה וגם לתקשורת המונים (ממש כך!) אינם קוראים עיתון באופן קבוע. ישנן כמה דרכים לשלב קריאה כזאת לתוך הקורס בצורה טבעית, כגון לחייב כל סטודנט להגיש "תיק" של קטעי עיתונות (למשל, עשרה) כשכל אחד קשור לסוגייה אחרת בקורס, מלווה בהסבר של הסטודנט. דוגמא שנייה, לדרוש מהסטודנטים לאסוף קטעי עיתונות רלוונטיים במהלך השנה כתוספת חומר ביבליוגרפי חובה במבחן. ניתן גם לאפשר הגשת קטעי עיתונות למרצה (בליווי הסבר אודות הקשר לחומר הנלמד) ובכל שיעור יפתח המרצה את ההרצאה בעיון קצר על הפריט הכי מעניין/תורם, וכן הלאה.

ברם, החשיבות העיקרית אינה בהעשרת הקורס או אפילו במילוי חורים בהשכלה, אלא כפי שכבר כתבתי בבלוג הקודם, להרגיל את הסטודנטים (ליתר דיוק: להקנות להם) מימנות חשובה מעין כמות: עדכון תמידי בנעשה מסביבו, ולא רק (או בעיקר) על ידי מהדורת חדשות טלוויזיה שטחית ורדודה מדי יום (במקרה הטוב). על הסטודנטים להבין שתואר

באוניברסיטה אינו רק על החומר שנלמד, אלא גם תעודה המעידה על יכולתו להמשיך וללמוד.

בינתיים יש לעשות שני דברים: ראשית, עלינו להקטין את ה"לא יודע" הבסיסי עד כדי המינימום הסביר. אולם, אין זה מספיק כשלעצמו. משום שהסוס צריך לרצות לשתות, כלומר עלינו לשכנע את הסטודנטים שלנו, ש"איזה הוא חכם? היודע עד כמה שהוא לא יודע". כלומר, יש צורך להסביר את החשיבות המעשית של העניין (להתאמץ להשכלה לשמה, לצערי, אינו עניין שרובם בארץ יקבלו כמובן מאליו או אפילו מובן בכלל). למשל, גילוי בורות לא ייתן נקודת זכות למועמד לתפקיד רציני כלשהו. חורים בהשכלה כללית אף עלולים לפגוע בתפקוד מקצועי בפספוס מקורות אפשריים לפתרון בעיות במקצוע בפרט ובחיים בכלל. שלא לדבר על העשרת העולם האינטלקטואלי של האדם – אך שוב, ספק אם זו "סיבה" העשויה לעבוד על הסטודנט הישראלי המצוי.

בסופו של עניין, איך שלא נעשה את זה ומה שלא יהיו הסיבות שהסטודנטים יצטרפו למשימה, אין דבר חשוב יותר בהשכלה גבוהה בכלל ובמדעי המדינה ותקשורת בפרט מבחינה פדגוגית. בובר, בורוכוב וברל אינם פחות חשובים לאדם המשכיל מביבי.

wilzis@mail.biu.ac.il